

NORDENS LEDANDE DYKTIDNING!

UVM

UNDERVATTENSMAGASINET

Nr 5 SEPTEMBER 1997 • Årgång 4 • 45:- NKR/DKR 42:- • FMK 32:-

Skattiakten 97

Guldfeber på Gotland

Hebriderna

Skottlands stolthet

Bornholm

Vrakdykning på danska

extra bilaga

RESESPECIAL 98

Isla del Coco

Hammarhaj till tusen

INTERPRESS 0323-05

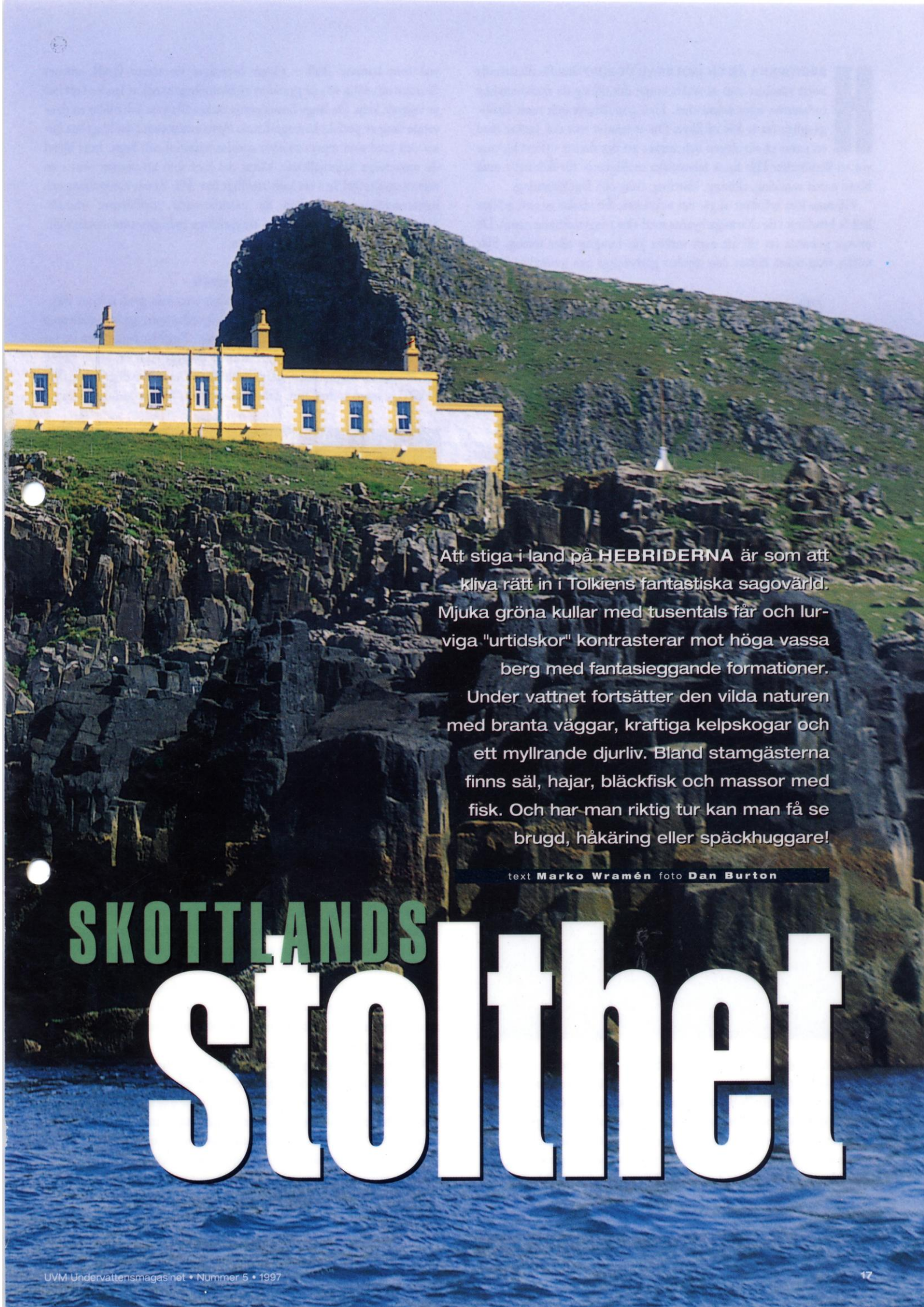
SPECIALRETUR

05

På de kantiga och annorlunda klipporna vid Neist Point ligger en stor fyranläggning. Nedanför vilar resterna av den norska ångaren Doris. Här kan man med lite tur få se brugg, världens näst största fisk.

Att stiga i land på **HEBRIDERNA** är som att kliva rätt in i Tölkiens fantastiska sagovärld. Mjuka gröna kullar med tusentals får och lurviga "urtidskor" kontrasterar mot höga vassa berg med fantasieggande formationer. Under vattnet fortsätter den vilda naturen med branta väggar, kraftiga kelpskogar och ett myllrande djurliv. Bland stamgästerna finns säl, hajar, bläckfisk och massor med fisk. Och har man riktig tur kan man få se brugd, håkaring eller späckhuggare!

text **Marko Wramén** foto **Dan Burton**

SKOTTLANDS

Stolthet

HEBRIDERNA ÄR EN ISOLERAD ÖGRUPP utanför Skottlands norra västkust som så smått börjar dra till sig de skandinaviska turisternas uppmärksamhet. Den populäraste och mest lättillgängliga ön är Isle of Skye. Ön är relativt stor och lockar med en natur så storslagen och vacker att det finaste vykort bleknar vid en jämförelse. Här finns fantastiska möjligheter för friluftsliv med bland annat vandring, ridning, klättring, fiske och fågelskådning.

Vill man leva bekvämt så går det också bra, det vimlar av små gulliga bed & breakfast i de charmiga byarna med sina tungvrickande namn. De många pubarna ser till att man varken går hungrig eller törstig. Här träffar man också lättast den mycket gästvänliga och gemytliga lokal-

"Kraftiga berggyltor vaktar sina revir och ännu större koljor simmar oskyggt nära för att ta sig en titt."

befolkningen som trots sin vackra men ibland svärtydda dialekt gärna byter ett ord eller två med långväga främlingar.

Också den historiskt intresserade har mycket att hämta. På många ställen finns lämningar efter öns våldsamma förflutna i form av fästningar och borgruiner. Kelterna har också satt sina spår på ön, bland annat vid den stämningsfulla gamla kyrkogården vid Trumpan i norr. Fortfarande pratar många öbor det ursprungliga språket gaeliska och lokalkulturen är lika stark som misstänksamheten mot överheten i London. Öns egna whiskydestilleri och ölbryggeri ökar säkert på känslan av att man klarar sig bättre utan fastlänningarna.

Glupsk haj

Vi har dock rest den långa vägen till Skye för att i första hand njuta av dess jungfruliga undervattens-

värld. Vårt mål är Hebridean Diving Services i det pyttelilla och pittoreska fiskeläget Stein, längst uppe i nordväst. Här driver paret Gordon MacKay och Aileen Robertson öns enda riktiga dykcenter, med god hjälp av stallets hyperaktiva och busiga kelgris, collien Spogg.

Centret är beläget i en skyddad fjord, eller "loch" som det heter här, och de utnyttjar både båt och bil för att kunna erbjuda toppdykning oavsett väder och vind. För väder och vind finns det gott om här ute i den vilda Nordatlanten. Men det utsatta läget är också en förutsättning för det rika marina livet. Första dyket blir vid de branta klipporna kring den ståtliga fyren Neist point. När vi rullar i från båten får vi en föraning om

vad som komma skall – sikten överstiger tio meter (ändå muttrar Gordon om dålig sikt på grund av algblomningen) och vi landar i ett hav av vajande kelp. De långa brunalgerna täcker alla ytor och bildar en dansande skog av perfekt koreograferade algstammar som i det blågröna ljuset och med sina mjuka rörelser sprider harmoni och lugn. Inne bland de meterhög kelpstjälkarna känns det mer som att simma runt i en regnskogsdjungle än i ett kallt nordligt hav. Här finner simkrabbor och nakensnäckor skydd från de patrullerande rovfiskarna utanför. Säkerheten gäller dock inte den småprickiga rödhajen som smidigt glider fram mellan kelpen längs botten.

Norsk ångare

Vi fortsätter så småningom ner längs klipporna som gradvis byter skepnad. Snart tar kolonier av död mans hand-koraller över, uppblandade med stora sjöborrar och en mångfald sjöstjärnor. Kraftiga berggyltor vaktar sina revir och ännu större koljor simmar oskyggt nära för att ta sig en titt. Ibland ser man också en färgglad blåstråle, men betydligt oftare dess rödaktiga hona rödnäbban. Här och var syns lustigt formade klippor

OVAN I en liten albuske hittade vi vad vi tror är en sjöhare, eller kanske en jättestor nakensnäcka.

T.V. Det finns gott om anemoner (som också kallas sjörosor). Det här jätteexemplaret mäter över decimetern i diameter och har levt pårevet utanför dykcentret i många år.

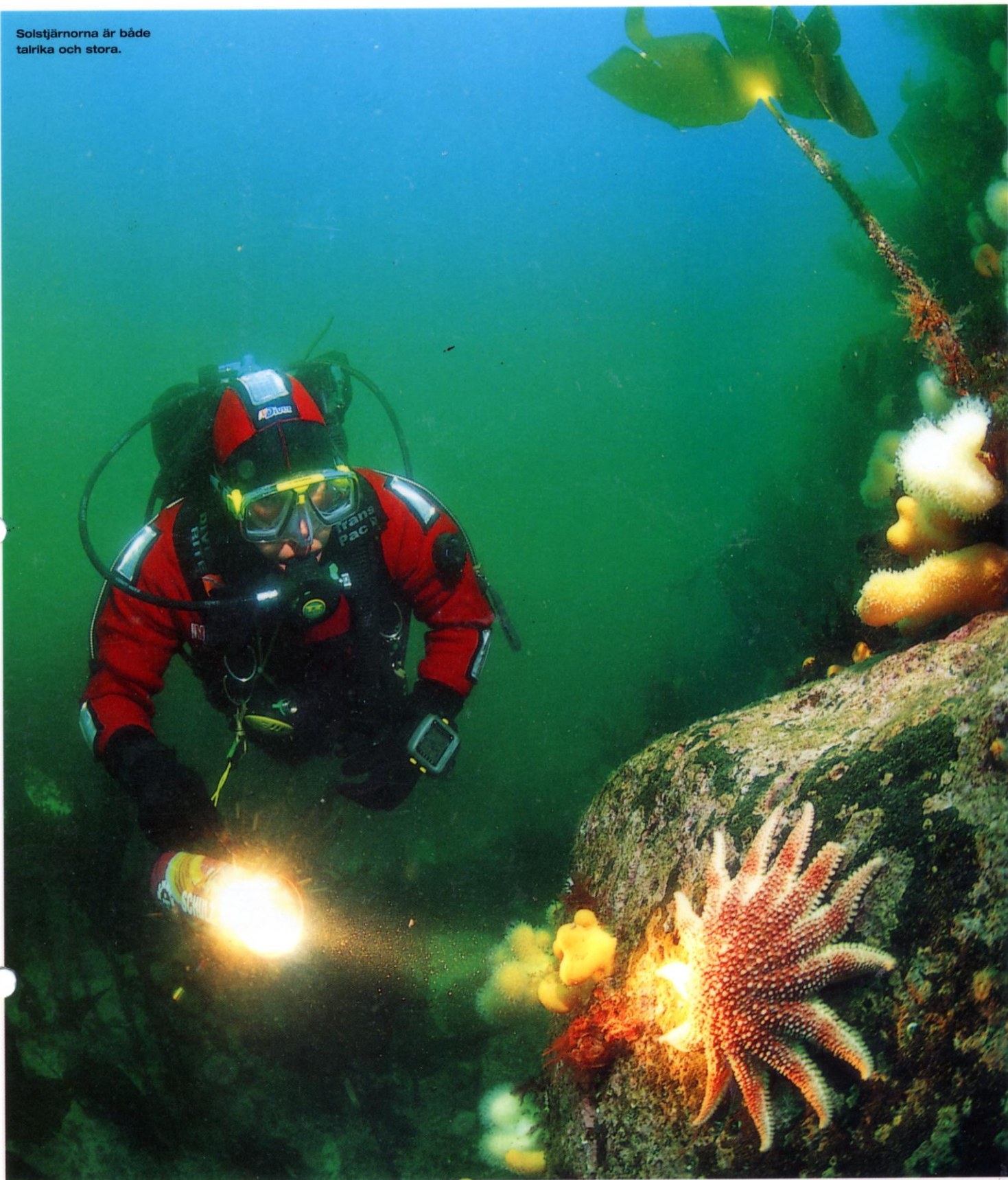
LÄNGST T.V. Den långarmade bruna trollhummen är mycket vanlig och inte alls lika skygg som sin rödblåa släkting.

som visar sig vara vrakrester efter norska ångaren Doris som mötte sitt öde här en dimmig julidag 1909. Nu ha Nordatlantens omätliga krafter decimerat det en gång stolta fartyget till överväxta och svårigenkännbara metallsjok. Det enda som fortfarande är intakt är den stora propellern som står upprätt på 23 meters djup.

En liten bit därifrån ligger ett grovmaskigt fiskenet som slitit sig i de kraftiga tidvattensströmmarna. Det fortsätter dock sitt dödliga värv och mitt i nätet har en skarv (en fiskande och dykande sjöfågel) trasslat in sig och drunknat. Längre bort sitter en krabbtaska fast men med god hjälp av min dyksax lyckas den komma loss för att omtumlad och chockad snabbt springa iväg.

Efteråt får vi hjälp upp i dykbåten och kör sedan till den lilla hamnen vid Glendale för en lång lunchpaus. Här berättar de lokala fiskegubbarna att de brukar se brugd ute vid fyren nästan varje dag så här års! Brugden, som är världens näst största fisk, är en planktonätande haj som kan bli över 13 meter lång. Den simmar runt i ytvattnet nedanför fyrens branta klippor och filtrerar plankton från uppvällande tidvatten som kommer nerifrån djupet. Tidigare i veckan sågs dessutom en häkaring i området. Häkaringen är också en stor haj men den upp till åtta meter långa fisken är betydligt glupskare och äter allt från sälar till fisk och till och med val. När vi ändå är inne på de exotiska djuren så berättar Gordon om hur en

Solstjärnorna är både
talrika och stora.

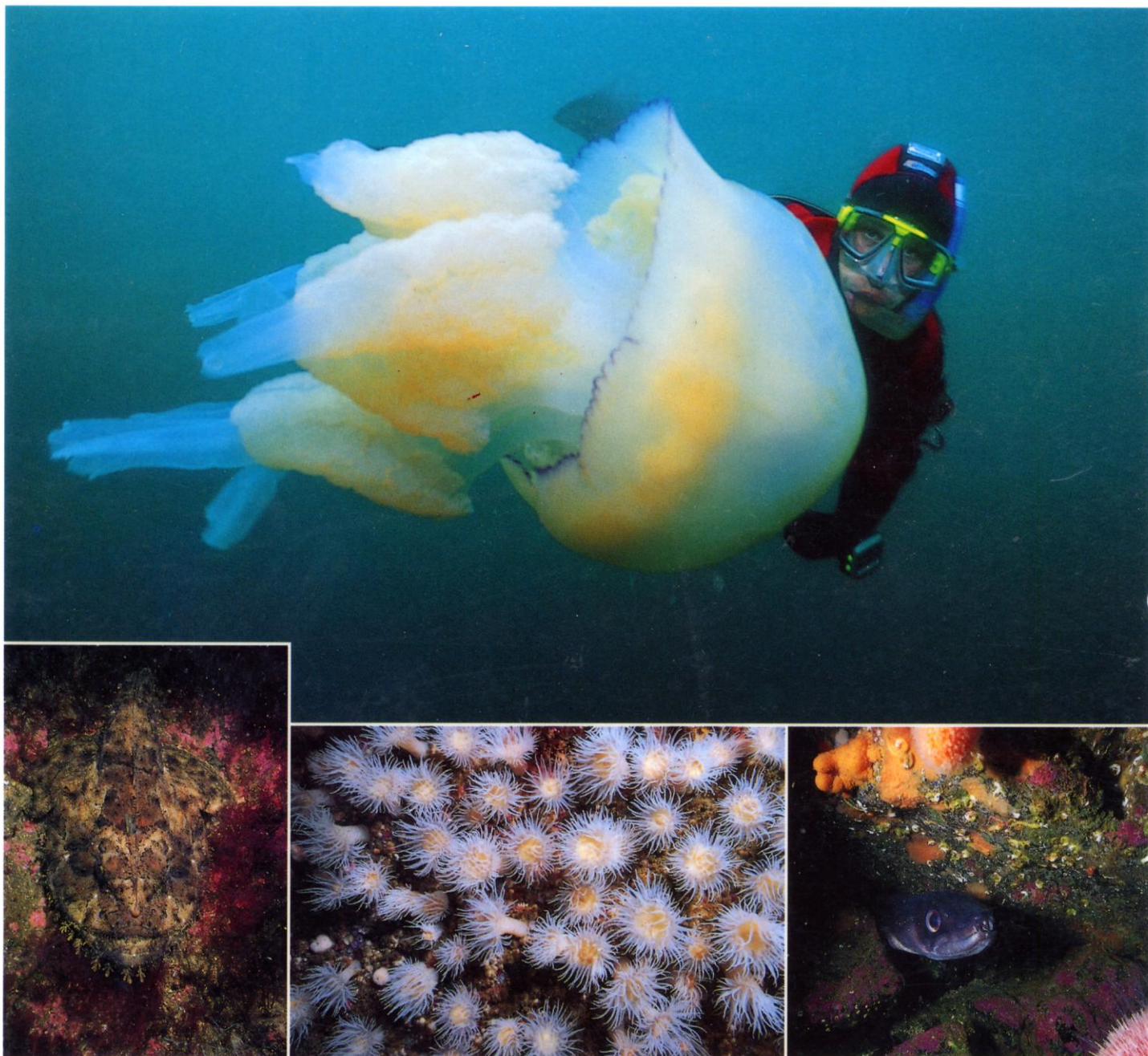
stor späckhuggare dök upp vid dykcentret förra hösten och skrämde bort en av de stora sälkolonierna i området. Det finns dock gott om säl kvar och vi ser dem från båten varje dag, precis som de skygga tumlarna som alltid håller sig på respektfullt avstånd.

Häftiga havsålar

Runt Skye varierar tidvattnet med över fyra meter mellan ebb och flod och förflyttningen av de enorma vattenmassorna bildar strömmar på upp till 12 knop. Därför anpassas all dykning till tidvattnet så att man hoppar i under "slack water", mitt emellan ebb och flod. Det för med sig att

ytintervallen blir hälsosamt långa och att dykdagen ibland startar klockan åtta, ibland först efter ett. Under en del dyk får man också snällt följa med strömmen (vilket förstås kan vara ganska bekvämt) för att sedan bli upplockad av dykbåten.

Under vår vistelse på Skye gjorde vi 13-dyk på många olika platser och att berätta om alla ter sig svårt av utrymmesskäl. Skye bjuder på ett näst intill oändligt antal dykplatser och flera av dyken gjorde vi på tidigare oprövade platser. Bland mina favoriter finns An Dubh Sgeir, oftast kallad Conger crevice. Det är ett par små skär en bra bit utanför kusten som befolkas av skarvar och sålar. Längs sydkanten går en brant under-

"Runt om oss låg ett tiotal sälar på behörigt avstånd och guppade med sina huvuden i vattenytan, nyfiket iakttagande oss med sina stora svarta ögon."

vattensvägg och det är här vi hoppar i. Vid väggens fot på cirka 18 meters djup löper en lång spricka som varierar i höjd från enstaka centimetrar till några decimetrar. Den långa mjuka atlantdyningen känns ända ner hit så det gäller att hålla i sig. Här kryllar det av liv överallt och en bra lampa är att rekommendera. I sprickan hittar man nämligen massor med krabbor och humrar. En av de sistnämnda kan säkert titulera sig gammelfarfar (eller gammelmormor) – den enorma bläskimrande hummern måste ha levt i sprickan i många många år och är kanske rentav äldre än vad jag själv är.

Huvudattraktionen vid Conger crevice är dock de stora havssälar, därav namnet. I början ligger de skyggt och trycker långt inne i skrevan men när en av de brittiska dykarna plockar fram en makrill som lockbete simmar flera av dem vaksamt fram. Det här handlar inte om några små svenska ålar, dom här havssälar är stora massiva djur som för

respekt med sig. Några av dem var tjocka som manslår och mer än metern långa. Och då stannade ändå den största vi såg kvar inne i den trygga skuggan i skrevan!

Bofast sälkoloni

En annan höjdare är dyket kring de vackra klippstoderna Mcleods maidens som reser sig rätt upp ur vattnet några hundra meter från land. Under vattnet finns massor med branter, raviner, skrevor och till och med små grottor. På flera ställen kan man simma genom klippassager med kelpen som ett gungande grönbrunt tak ovanför. I prången sitter en sådan mängd skaldjur att man som svensk blir smått perplex. Krabbtaskor finns överallt, för att inte tala om trollhummer, både de rödblåa och de bruna med långa klor. Vanlig hummer finns det också gott om, många imponerande stora. På en sandplätt mötte vi till och

T.H. Laxodlingar är mycket vanliga i fjordarna. I den här burens simmar 15.000 små laxar runt, runt, runt, runt...
MOTSÄENDE SIDA ÖVERST Den här lungmaneten upptäckte vi nära ytan. Själva klockan är hård som plast och som tur är bränslen den inte.
NEDAN T.V. Marulken var inte så gigantisk stor som vi först trodde...
MITTEN Klippväggarna är täckta av vackra cylinderrisor.
T.H. De stora havsälarna vid Conger crevice tillhör höjdpunkterna. fast de är skygga och svårphotograferade.

med en gigantisk klolös krabat som engelsmännen kallar crayfish. Den har mycket långa spröt som den känner sig fram med och sägs vara en delikatess i grytan.

Bland djurmötena har några etsat sig fast i minnet. På flera ställen simmade vi på småprickiga rödhajar, av engelsmännen kallade dogfish. De ligger ofta och slöar på botten vid kelpen och verkade helt obekymrade om vår närvaro hur nära vi än kom. Hajarna var upp till metern långa och såg precis ut som sina större släktingar.

Ett annat kul möte var med en bläckfisk vid en ny och ännu inte namn-given dykplats. Bläckfisken försökte först ligga still och gömma sig men dess stora ögon och "vattenutsläpp" avslöjade den. Så fort den märkte att den var upptäckt för den iväg som skjuten ur en raket. Efter sig lämnade den ett litet gulligt bläckmoln och två glada dykare.

Nyfikna sälar

Allra fräckast var nog ändå den sena kvällen när vi fridök med sälar. Precis utanför dykcentret finns ett lågt skär med en bofast sälkoloni. När vi närmade oss stängde vi av motorn och drev sakta närmare. Dan och jag gled försiktigt i vattnet medan Spogg ivirgt hoppade omkring i båten och signalerade att han ville följa med oss i. Runt om oss låg ett tiotal sälar på behörigt avstånd och guppade med sina huvuden i vattenytan, nyfiket iakttagande oss med sina stora svarta ögon. Då och då hördes en av de veckogamla ungarna kalla på sin mor i förhoppningen att få dia lite fet sälmjöl.

Så småningom blev de dock modigare och nyfikenheten tog överhanden. Jag upptäckte att om jag dök ner till botten och höll mig helt stilla i kelpen kom de närmare. En av de stora grå honorna simmade runt mig flera gånger för att se vad den där röda klumpen egentligen var. Hon kom dock aldrig närmare än cirka fem meter. Det gjorde däremot en halvgammal unge som två gånger simmade rakt mot mig och förbi på bara någon meters håll! Det är konstigt hur de kan få upp en sådan otrolig fart utan till synes någon ansträngning eller fenrörelse alls.

Efter en sådan upplevelse är det trevligt att kliva iland för en sen matbit

och en pint på den lokala puben. Stein inn, som den heter, är öns äldsta och har anor från 1648. Trots byns litenhet (husen i området räknar knappt 20) tycks det lokala underlaget räcka gott, i alla fall att döma av gästerna. Men en och annan turist hittar också hit, bland annat ett svenskt par som återvänt till dykcentret och puben gång på gång. Det är Yvonne Walter och Tony Pettersson från Karlskrona som fick kontakt med dykcentret på en dykmässa i London för ett par år sedan och nu återvänder för tredje året i rad.

– Skye är en helhetsupplevelse som inte bara handlar om dykning, förklarar Yvonne deras förtjusning. Här kan man också vandra, rida pony eller bara köra runt och njuta av det vackra landskapet. Dessutom finns här en stor artrikedom och många olika typer av undervattensmiljöer. Tack vare de många öarna och djupa fjordarna som skyddar går det nästan alltid att dyka.

Att man lätt blir vän med det trevliga värdparet och deras smågalna hund är säkert en annan anledning till att många kommer tillbaka till Skye för att dyka. Själv hoppas jag kunna återvända snart igen. Tänk om man kunde få se en brud under vattnet!

Info Isle of Skye Hebriderna, Skottland

Isle of Skye tillhör Hebriderna som består av cirka 500 öar med en total yta på cirka 7300 km² utanför Skottlands norra västkust. Ögruppen delas i två halvöar, Yttre och Inre Hebriderna, av sundet The Minch. De tillhör Skottland, Storbritannien.

BEFOLKNING 44 000 (Hela Hebriderna, 1981).

HUVUDORT Portree på östkusten.

GEOLOGI Stora delar av Isle of Skye har vulkaniskt ursprung. Detta syns speciellt tydligt på de branta kustklipporna i norr. Ett bergsområde mitt på ön, the Cuillins (vilket f ö är namnet på öns eget öbryggeri) når som högst 1 009 meters höjd, vilket är högst i hela ögruppen. Skye karakteriseras av långa halvöar avdelade med djupa fjordar, "lochs".

SPRÅK Engelska och gaeliska

VISUM Krävs ej för svenska medborgare.

VALUTA Brittiska pund. 1 pund=13,32 SEK (aug-97).

TID minus 1 timme.

EL 220 volt. Adapter krävs.

KOMMUNIKATION Broförbindelse samt färjor.

HISTORIA Öarna beboddes troligen av piker på 400-talet. Sedan koloniserades de av irer, för att under 800-talet befolkas av norska vikingar. Vikingarna bildade klaner tillsammans med

den lokala keltiska befolkningen och än idag finns många spår efter skandinaverna i orsnamn och traditioner. Öarna styrdes av klanerna och olika mindre kungadömen och kom att tillhöra den skotska kronan först 1493.

DYKNING Hebridean Diving Services (telefon/fax: +44 1470-59 22 19) i Stein är öns enda dykcenter. Man ordnar dagliga utfärder med egen båt. Ofta får deltagarna först köra till närmaste hamn för att där bli uplockade av båten. Man kan bo på dykcentret och har då tillgång till kök. Det fylls endast 200 bar luft. En vecka med sju natters boende och 12 båtdyk inklusive

TRYCKKAMMARE Finns i Fort Williams, ca 20 minuters flygtid söderut med helikopter.

RESOR Flyg t/r Stockholm-London kostar med Malmö Aviation (020-55 00 10) cirka 2 760 kronor och med SAS (020-72 75 55) cirka 2 680 kronor.

Från London kan man åka tåg t ex t/r London-Glasgow vilket kostar cirka 970 kronor för andra klass. För mer info, ring British Travel Centre (08-440 1700).

Flyg t/r till Edinburgh (via London) kostar med Malmö Aviation från Malmö cirka 2 980 kronor. Med SAS från Stockholm är priset till samma destination cirka 3 100 kronor. Från Stockholm (via London) går flyg t/r till Inverness med British Airways (08-679 78 00), pris cirka 2 990 kronor.

Från Glasgow, Edinburgh respektive Inverness kan du t.ex. ta dig med hyrbil vidare till Isle of Skye. En av de större hyrbils-

företagen i området är Kennings (+44 1246 20 88 88). En bil för en vecka kostar runt 190.00 pund inkl. försäkring.

INFO För mer information om hur du tar dig till Hebriderna kan du vända dig till Brittiska Turistbyrån i Stockholm, telefon: 08-440 17 00, fax 08-21 31 29.

För information om båt till Isle of Skye: Ferry Center i Malmö, telefon: 040-21 00 50.